

თანამედროვე მიმდინარეობები: მსოფლიო ნაციონალიზმი და გლობალიზმი

მაია ამირგულაშვილი, სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

XX

ნაციონალიზმის ფილოსოფია დღესდღეობით არ განიხილავს ნაციონალიზმის აგრესიულ და დამანგრეველ ფორმებს, რომლებიც ყოველდღიურად უზვადაა წარმოდგენილი ახალ ამბებსა და სოციოლოგიურ კვლევებში. მიუხედავად იმისა, რომ ნაციონალიზმის ამგვარ ფორმებს შესაძლოა მნიშვნელოვანი ქმედითი ღირებულება გააჩნდეს დათრგუნულ ხალხში ღირსების გამოღვიძების თვალსაზრისით, ნაციონალიზმის მკვლევარებს მიაჩნიათ, რომ ნაციონალიზმის ამგვარი ფორმების მიერ მოტანილი ზიანი მნიშვნელოვნად აჭარბებს მის მიერვე მოტანილ სარგებელს.

ნაციონალიზმის შესახებ წარმოჭრილმა მორალური სახის დებატებმა გამოიწვია კულტურასა და ტრადიციებზე დაფუძნებული არგუმენტების ნაკლებ ამბიციური, მაგრამ უფრო პრაქტიკული არგუმენტებით შეცვლა [1. 51].

ლიბერალურმა ნაციონალისტებმა უკუაგდეს ძველი ნაციონალისტური იდეალი, რომლის თანახმადაც, სახელმწიფოს სათავეში უნდა ყოფილიყო ერთი ეთნო-კულტურული დომინანტური ჯგუფი. ლიბერალური ნაციონალისტების აზრით, პიროვნების სოციალური იდენტურობის განსაზღვრისათვის მხოლოდ ერთი ეთნო-კულტურული გარემო საკმარისი არ არის, პირიქით, მნიშვნელოვანია კულტურებისა და საზოგადოებების ფართო სპექტრთან იდენტიფიკაცია. ლიბერალური ნაციონალისტისთვის თანაბარი მნიშვნელობა ენიჭება როგორც ტრანსნაციონალურ საკითხებს, ასევე ნაციონალიზმის კოსმოპოლიტიკურ შეხედულებებსაც [2.253].

კოსმოპოლიტიზმი მორალური და პოლიტიკური დოქტრინაა, რომელიც ამტკიცებს, რომ ა) ადამიანის ძირითადი მორალური ვალდებულება მიმართულია მთელი კაცობრიობის მიმართ და მნიშვნელობა არ აქვს ამ კაცობრიობის კონკრეტული წევრის გეოგრაფიულ თუ კულტურულ ადგილს და ბ) პოლიტიკურმა მოწყობამ უნდა ასახოს ეს უნივერსალური მორალური ვალდებულება.

ამგვარი ვალდებულება იწვევს ეთნო-კულტურულ იდენტურობაზე ზრუნვას, რამაც შეიძლება მიგვიყვანოს სახელმწიფოს პლურალისტურ და პოტენციურად კოსმოპოლიტიკურ მოწყობამდე, რომელიც საკმაოდ შორსაა ნაციონალიზმის კლასიკური გაგებისაგან. მეორეს მხრივ, ამგვარი ვალდებულება იწვევს სამართლიანობაზე ზრუნვას, რაც ხაზს უსვამს ეთნო-კულტურის წევრობის, უსამართლობის დასჯისა და პოლიტიკური გაერთიანების უფლებებს და იმ როლის პრაქტიკულ მნიშვნელობას, რომელსაც სახელმწიფოს სოციალური მოწყობის საქმეში ეთნო-კულტურული კავშირები თამაშობს [3. 15].

დღესდღეობით სულ უფრო გახშირდა საუბრები გლობალიზაციასა და ღია საზოგადოებაზე, რომელსაც მომხრეები და მოწინააღმდეგეები არ ელევან. ერთ-ერთი ასეთი გლობალური მიდგომა ნაციონალიზმის ფენომენის მიმართაც ჩამოყალიბდა და მას თანამედროვე ეპოქის მკვლევარები ნორმატიული გლობალიზმის სახელით მოიხსენიებენ.

ნორმატიული გლობალიზმი, როგორც მოძრაობა ან იდეოლოგია, მიზნად ისახავს, მთელი პლანეტის მასშტაბით აპოვოს ისეთი საერთო პოლიტიკური ერთეული, რომელიც

გლობალურ აღმასრულებელ, კანონმდებლობით და/თუ სასამართლო ხელისუფლებასთან ერთად განახორციელებს გლობალურ მართვას [3.23].

ნორმატიული გლობალიზმი ძირითადად ეფუძნება იმ იდეას, რომ იარსებებს ერთი სახელმწიფო, რომლის მოქალაქედაც იქცევა განურჩევლად ყველა ადამიანი იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ იგი ადამიანი და ამ პლანეტის მკვიდრია და მას სხვა არჩევანი არ ექნება.

ნორმატიული გლობალიზმის მთავარი მოთხოვნის გათვალისწინებით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ იგი ნაციონალიზმის ექვივალენტურია: ნაციონალიზმი თავის ცენტრალურ მოთხოვნად აღიარებს ისეთი სახელმწიფოს არსებობის აუცილებლობას, რომელიც განსხვავდება იმავე ტერიტორიაზე არსებული სხვა სახელმწიფოებისაგან და რომლის წევრობაც არჩევითი არ არის იმ თვალსაზრისით, რომ ამ ტერიტორიაზე მცხოვრებ წინაპართა შთამომავლობა ავტომატურად ამ სახელმწიფოს მოქალაქედ ითვლება.

ნორმატიულ გლობალიზმს ნაციონალიზმთან მსგავსების სხვა ნიშნებიც ახასიათებს, თუმცა აღსანიშნავია, რომ ეს ნიშნები ხარისხობრივად განსხვავდებიან, კერძოდ, ნორმატიულ გლობალიზმს ნაციონალიზმის მსგავსად, ახასიათებს: ნაკლებად განსაზღვრული ტერიტორიული არეალი; მოცემული სახელმწიფოს მოსახლეობას შორის მეტი კულტურული და ლინგვისტური სხვაობები; მეტი ნება, ამ სახელმწიფოს ფარგლებში, სხვადასხვა ენების გავრცელების მიმართ; ნაკლები აქცენტი შთამომავლობაზე; გავრცელების ან თავდაცვის მეტი მოთხოვნილება. ამგვარი ხარისხობრივი განსხვავებების მიუხედავად, ნორმატიულ გლობალიზმს კლასიკურ ნაციონალიზმთან მაინც აქვს რამდენიმე საერთო ნიშანი: პარადოქსალური მოთხოვნა ერთდროულად მზარდი ერთიანობისა და დაყოფის (ფრაგმენტაციის) მიმართ; ზშირად უკიდურესი ისტორიციზმი და საკუთარ სახელმწიფოში აქტუალური საკითხების დანარჩენი მსოფლიოსათვის თავს მოხვევის ტენდენცია [3.34].

ამგვარად, სემანტიკურად აბსოლუტურად გამართლებული იქნება, თუ ნორმატიულ გლობალიზმს აღწერთ, როგორც ნაციონალიზმის ერთ-ერთ ფორმას.

ნორმატიული გლობალიზმის ორი ძირითადი ფორმა არსებობს: პირველი, ფორმალური მსოფლიო-სახელმწიფოს იდეოლოგია, როგორიცაა მსოფლიო ფედერალიზმი, რომელიც მოიცავს გაეროს მხარდამჭერ მოძრაობას და მიისწრაფვის გაეროს ძალაუფლების გავრცელებისა და მის დე-ფაქტო ტრანსფორმაციისკენ მსოფლიო მმართველობად და მეორე, ნორმატიული სინერგეტიულობა, რომელიც გულისხმობს სხვადასხვა კულტურათა ერთ კულტურად შერწყმას და ერთი ჰიბრიდული ფორმის მიღებას. ნორმატიული გლობალიზმის ამ ფორმას ახასიათებს ისეთი პრეფიქსების ზშირი გამოყენება, როგორებიცაა ტრანს-, კოს-, ინტერ-, მულტი- და მიაჩნია, რომ მსოფლიო მმართველობის მიღწევა შესაძლებელია მხოლოდ პატარა-პატარა ეთნო-ნაციონალური და კულტურული მოძრაობების მზარდი თანამშრომლობის პირობებში, რაც, თავის მხრივ, მიუთითებს იმაზე, რომ ნორმატიული გლობალიზმი,

ნაციონალიზმთან შედარებით, პოლიტიკურ-ფილოსოფიურ ხედვასთან უფრო მეტადაა ასოცირებული.

ნორმატიული გლობალიზმის მთავარი მიზნები ფართო დისკუსიის საგანი გახდა. ნორმატიული გლობალიზმის საწინააღმდეგო არგუმენტები ძირითადად მისი არსებობის ეთიკურ მხარეს ეხება და აქცენტს აკეთებს მის შემდეგ ასპექტებზე: ტერიტორიის ზომა ან პომოგენურობა, რაც იმას ნიშნავს, რომ არაეთიკური განცხადება დიდ ტერიტორიებთან მიმართებაში თავისთავად არაფრით განსხვავდება მცირე ტერიტორიის მისამართით ნათქვამი იგივე არაეთიკური განცხადებისგან თუმცა, პირველ შემთხვევაში, ასეთმა განცხადებამ შეიძლება მეტ ადამიანზე იმოქმედოს, ამიტომ ნორმატიულ გლობალიზმზე გადასვლამდე, გათვალისწინებულ უნდა იქნას ის გარემოება, რომ ერთადერთი სახელმწიფო არაფრით აღემატება სახელმწიფოებრივ პლურალიზმს ან სახელმწიფოს გარეშე არსებობას; კოლექტივის წევრობა, რაც იმას ნიშნავს, რომ "დელამიწის მკედრნი" არ არის კოლექტიური ცნება, არამედ მხოლოდ კატეგორია, კატეგორიის წევრობის შემთხვევაში კი ყოველგვარ მორალურ ვალდებულებებზე საუბარი ზედმეტია, მეორეს მხრივ, ისტორიული რეალობის თანახმად, ზოგიერთი კატეგორია ძალისმიერი მეთოდებით გადაიქცა პოლიტიკურ კოლექტივად, რამაც საფუძველი დაუდო კლასიკური ნაციონალიზმის აღმოცენებას [4.54].

ყველა ნაციონალური სახელმწიფო თავის წევრებს თავს ასვევს კოლექტიურ ვალდებულებებს, ზოლო დეკოლექტივიზაციას დანაშაულად აღიარებს და ყოველგვარ ასეთ მცდელობას ნათლავს აჯანყებად, ღალატად, დაუმორჩილებლობად და ა.შ [5.3].

ნორმატიული გლობალიზმის საწინააღმდეგო არგუმენტები მოიცავს, აგრეთვე შემდეგ მოსაზრებებს: საერთო პრობლემები, რომლებიც მთელს კაცობრიობას აწუხებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ თუკი ამ დებულების არგუმენტი ისაა, რომ მათ, ვისაც შესაძლებლობა და უნარი აქვთ, გადაჭრან გლობალური პრობლემები, უნდა ჩამოყალიბდნენ სახელმწიფოს სახით, მაშინ ეს დებულება გულისხმობს გლობალურ ტექნოკრატია და არა გლობალურ სახელმწიფოს. ადამიანთა უმეტესობა არასდროს იტვირთავს საკუთარ თავზე გლობალური პრობლემის გადასაჭრელად რაიმე ადმინისტრაციული ან პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებას. ადამიანები არანაირად არ არიან პრობლემათა მოგვარებაზე ორიენტირებული პოლიტიკური კოლექტივი, რომელთაც საკუთარი გამართული ფუნქციონირებისათვის მაინცდამაინც სახელმწიფოდ ჩამოყალიბება სჭირდებოდათ; მშვიდობა ხალხთა შორის ანუ გლობალური მშვიდობა, რაც იმას ნიშნავს, რომ არსებობს მშვიდობის არა ერთი, არამედ რამდენიმე მდგომარეობა. ამგვარად, მშვიდობის ვერცერთი ცალკეული მდგომარეობა ვერ იქნება აღიარებული, როგორც ჭეშმარიტი მშვიდობა.

ნორმატიული გლობალიზმის მშვიდობაზე ორიენტირება თავის თავში გულისხმობს იმ ფაქტს, რომ სახელმწიფოთა უმეტესობა, დროის უმეტეს მონაკვეთში, ერთმანეთთან არ უნდა ომობდეს. ეს მოთხოვნა ასახავს ნაციონალიზმის შესახებ კიდევ ერთ ფუნდამენტურ ჭეშმარიტებას: ნაციონალიზმი, როგორც უნივერსალური იდეოლოგია უკვე გლობალურია იმ თვალსაზრისით, რომ არსებობს სახელმწიფოთა უპირობო მსოფლიო თანმიმდევრობა. ნაციონალისტები მხოლოდ იმაზე თუ კამათობენ, რამდენი სახელმწიფო უნდა შედიოდეს ამ თანმიმდევრობაში: 180, 300, 500 თუ მხოლოდ ერთმა გლობალურმა სახელმწიფომ უნდა იარსებოს; მსოფლიო ისტორიის ტენდენციები

მსოფლიო სახელმწიფოს ჩამოყალიბების სასარგებლოდ, რაც იმას ნიშნავს, რომ ტენდენცია ნებისმიერ შემთხვევაში სახელმწიფოთა გარკვეულ ტიპებსა და ამ ტიპების შეზღუდულ რაოდენობას ეხება, კერძოდ, სახელმწიფოებს, რომელნიც ეფუძნებიან მხოლოდ ერთ ეთნიკურ ჯგუფს ან ქვე-ჯგუფებს და მულტი-ეთნიკურ ისეთ იმპერიებს, რომელთაც სხვათა დამპყრობელი, ერთი დომინანტური ეთნიკური ჯგუფი მართავს და ისტორიული მეტაფორები ანუ პერიოდიზაციები [6.37]

მართლაც, ბევრ ადამიანს სიამოვნებით სჯერა, რომ სწორედ მას მოუწია ცხოვრება "დიდი ცვლილებების" პერიოდში ან "ახალი ეპოქის" განთიადისას, თუმცა მხოლოდ მშვიდობა ვერ გამოდგება დემოკრატიის გამამართლებელ არგუმენტად, თუ თავად დემოკრატია არ მოაქვს მშვიდობა. ზუსტად ასევე, მხოლოდ მშვიდობა ვერ გაამართლებს მსოფლიო მმართველობას, თუ თავად მსოფლიო მმართველობას არ მოაქვს მშვიდობა.

ამ საკითხებზე ღვაწი მიმდინარეობს და შესაძლოა, სწორედ ამ მიმართულებით წარმართოს ნაციონალიზმის კვლევის შემდეგი ეტაპი. თუმცა ფაქტი ფაქტად რჩება: მსოფლიო მოსახლეობის უმრავლესობა, უნივერსალურად მორალური საზოგადოების მიღწევის გარკვეული რელიგიური და/ან ჰუმანისტური იდეისა და საკუთარი ნაციონალური ან/და ეთნიკური იდენტურობის, ერთგულია [1. 70]. ძალიან მცირეა იმ ადამიანთა ჯგუფი, რომლებიც ორივე ამ ღირებულებას უარყოფდეს.

Associate Professor Maia Amirgulashvili

MODERN CURRENCIES: WORLD NATIONALISM AND GLOBALISM

SUMMARY

Nawadeays there has become discussions more frequent about globalization and open society, whcih do not experience lacking adherents and apposers. One of such global approaches to phenomenon of nationalism even has been formed and modernity researchers say it in the name of normative globalism.

Normative globalism is essentially based on the idea that there will be one state of wich any individual will be a citizen indisorimnately in that simple reason that he or she is individual and habitant of this planet and will not have any other chorce.

In regard with the main requirement of normative globalism, we can say that it is equivalent to nationalism.

ლიტერატურა:

1. Margalit, A., 1997, The Moral Psychology of Nationalism, in McKim and McMahan 1997.
2. Nielsen, K., 1998, Liberal Nationalism, Liberal Democracies and Secession, University of Toronto Law Journal, vol. 48
3. Nielsen, K., 1998-1999, Cosmopolitanism, Universalism and Particularism in the age of Nationalism and Multiculturalism, Philosophical Exchange 29.
4. Seymour, M., 2000, On Redefining the Nation, in Miscevic (ed) (2000), Nationalism and Ethnic Conflict, Philosophical Perspectives.
5. www.edu.ac.uk/ Avineri, Shlomo and de-Shalit, Avner (eds), 1992, Communitarianism and Individualism, Oxford.
6. MacCormick, N., 1982, Legal Right and Social Democracy, Oxford.
7. ანდერსონი. «წარმოსახვითი საზოგადოებანი». თბ., 2003.